

PAPER DETAILS

TITLE: MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR KIRK HADİS TERCÜMESİ

AUTHORS: Atila GÖKDEMİR

PAGES: 122-140

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/616768>

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR KIRK HADİS TERCÜMESİ*

Atila GÖKDEMİR**

ÖZET

Hiz. Peygamber'in doğumu, isimleri, sûreti, mucizeleri, gazaları, hicreti, sözleri, Mirâcî ve âhirete irtihali ile ilgili hususlar Türk-İslâm edebiyatı sahasında farklı edebî türlerin teşekkülüne zemin hazırlamıştır. Bu edebî türlere mebnî olarak kaleme alınan eserler Hiz. Muhammed'in hayatının her safhasını detaylı bir şekilde ihtiva etmektedir. Manzum kırk hadis tercümeleri de bu çerçevede meydana gelen türlerden birisidir.

Çalışmamıza konu olan manzum kırk hadis tercümesi, müellifi tespit edilemeyen ve on fasıldan oluşan elli dört varaklık bir manzûmenin son bölümüdür. *Hâzâ Kitâbü'r-Risâle* şeklinde isimlendirilen eserin ilk dokuz faslında bahsedilen konularla ilgili olarak kırk iki hadis zikredilmiştir. Bu kısım, Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eserinden esinlenerek te'lif edilmiştir. Eserin ilk dokuz faslında âlemin yaratılışı, cennet, cehennem, küçük ve büyük günahlar, namazın, salâvatın ve Kur'an okumanın önemi, ilmin ve âlimlerin fazileti gibi hususlar ele alınmıştır. Son fasıl ise müstakil bir kırk hadis tercümesi olup Hiz. Peygamber'in nasihatlerinin ağırlıkta olduğu çeşitli konularla ilgili kırk hadis, ikişer beyitle manzum olarak tercüme edilmiştir. Araştırmalarımıza göre tek nüshası olan eser, Müslüman Türklerin edebî zevk ve üslubunun ortaya konulması açısından önemli bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Kırk Hadis, Manzum Hadis Tercümesi, *Envârü'l-Âşıkîn*.

A FORTY HADITH IN-VERSE WHOSE AUTHOR IS UNKNOWN

ABSTRACT

The works that were written in the field of Turkish-Islamic literature consist of the life of Prophet Muhammad in detail. The birth of the Prophet, his names, physical appearance, miracles, wars, hejrah, words, miraj and death

* Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yrd. Doç Dr. Melek Dikmen'in danışmanlığında tamamlanan "*Müellifi Bilinmeyen Bir Manzum Hadis Tercümesi*" adlı yüksek lisans tezinini bir bölümü üzerine yapılan düzenleme ve ilaveler neticesinde hazırlanmıştır.

** Araştırma Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı atilagokdemir@sdu.edu.tr

provided new literary genres to be formed. Forty hadith in-verse is a literary genre that was formed within this scope.

The forty hadith in-verse on which we studied is the last chapter of a poetic work whose author is unknown and that involves forty four pages. The poetic work was named as *Hâzâ Kitâbü'r-Risâle* and forty two hadith were mentioned in the first nine chapter. The first nine chapters were written based on Yazıcıoğlu Ahmed Bican's *Envâru'l-Âşıkîn*. In the first nine chapter, creation of the universe, paradise, hell, big and little sins, the importance of pray, recitation of Quran, importance of science are mentioned. The last chapter is a sepearte forty hadith in-verse. It involves forty hadith about the advises of Prophet Muhammad. Each hadith was translated into Turkish with two verses. The work has only one copy in libraries. It is an important sample that reveals the literary pleasure and style of Muslim Turks.

GİRİŞ

H. Muhammed (s.a.v.), İslâm peygamberi olmasının tabii bir neticesi olarak bu din etrafında teşekkül eden edebiyatımızda kendisine en fazla yer verilen ve hakkında en çok eser kaleme alınan kişilerin başında gelmektedir. H. Muhammed'in doğumu, gazaları, Mirac'ı, hadisleri, fiziksel özellikleri başta olmak üzere hayatının her safhası çeşitli edebî türlerin teşekkülüne zemin hazırlamıştır. H. Muhammed'in hadisleri üzerine bina edilen türlerden birisi de kırk hadis tercümeleridir. İslâm'ın temel kaynaklarından olan hadisler, kaleme alınan şiirlerde iktibas veya telmih yolu ile kullanılmışlar, bunun yanı sıra müstakil bir edebî tür olarak kırk hadis türünün oluşumuna da vesile olmuştur. Ekseriyetle kırk adet hadisin bir araya getirilmesi ile oluşan edebî tür, edebiyatımızda Türk milletinin manevî yaşamına yön verecek kadar mühim eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sûretle kaleme alınan eserler, müelliflerin en fazla rağbet gösterdiği türlerden biri hâline gelmiş ve Müslüman Türk milletinin de yüzyıllar boyunca ilgisine mazhar olmuştur.

Manzum kırk hadis tercümesi türündeki eserler, genellikle sanatsal kaygılardan uzak, irfanî bilgiyi yaymaya ve H. Muhammed'in sözleri vasıtası ile okuyucuya ahlakî öğütler vermeye dönük çalışmalardır. "Kırk hadis" in yanı sıra "çihil hadis", "hadis-i erbain" gibi adlarla da anılan bu tür, yüzyıllarca Müslüman Türk müellifler tarafından çok fazla rağbet görmüştür. Öyle ki, birçok meşhur şair, divanlarının yanında birer de manzum kırk hadis tercümesi kaleme almışlardır¹.

Kırk Hadis türü eserlerin ilk örnekleri, h. II. asrın son yarısında basit derlemeler şeklinde ortaya çıkmıştır. Arap edebiyatında bu türün ilk örneğini

¹ Abdülkadir Karahan, "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, C. 25, s. 470-473.

veren Abdullah b. el-Mübârek el-Hanzalî'dir². Eser, mensur olarak kaleme alınmış olup Arap edebiyatında Kırk Hadis türünün manzum örnekleri çok fazla bulunmamaktadır. Nevevî'nin *Kırk Hadis*'i, bu türün Arap edebiyatındaki en meşhur örneğidir. Molla Câmi'nin Farsça olarak kaleme aldığı manzum Kırk Hadis tercümesi de türünün önemli ve özgün örnekleri arasındadır. Şair ezberlemesi kolay olan hadisler içerisinden kırk tanesini seçmiş ve Farsçaya birer kıt'a ile tercüme etmiştir. Câmi'nin Kırk Hadis Tercümesi Ali Şîr Nevâî'den başlayarak Fuzûlî, Nâbî gibi birçok şairimiz tarafından Türkçeye aktarılmıştır³. İslâm medeniyeti içerisinde yer alan bu üç millet de edebî tür olarak kırk hadise rağbet etmişse de kırk hadisler en fazla Müslüman Türk müellifler arasında revaç bulmuştur⁴.

Hicrî II. yüzyıldan itibaren ilk ürünleri derleme şeklinde görülmeye başlanan Kırk Hadis tercümeleri daha sonraki dönemlerde önemli ölçüde yaygınlık kazanmış ve bağımsız bir edebî tür hâlini almıştır. Muhaddisler başta olmak üzere birçok kimse, kırk hadis türünde eserler verme çabası içerisine girmiştir. Kırk hadis literatürü incelendiğinde müellifleri eser telifine sevk eden birtakım sebeplerin bulunduğu görülmektedir⁵. Manzum kırk hadis tercümelerinin yazılma sebeplerinin başında hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in "Ümmetim içinde din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni Allah Teâla fakihler ve âlimler zümresi arasında haşreder. Ben kıyamet gününde ona şefaati olurum. Ona cennetin dilediğin kapısından gir denilir. Âlimler zümresi ile yazılır, şehitler zümresi ile dirilir, şefaati ona hak olur."⁶ meâlindeki zayıf, hatta mevzu olduğu kabul edilen rivâyet gelmektedir⁷. Meşhur olan bu rivâyetin dışında hadisin diğer bir tariki olarak zikredilen "Ölümünden sonraya kırk hadis bırakan kimse cennette benim arkadaşımıdır."⁸ şeklindeki rivâyet de müellifleri kırk hadis derlemeye teşvik eden saiklerden birisidir. Hz. Peygamber'in hadislerindeki bu müjdelere nail olmak arzusu ile çok sayıda kırk hadis türü eser kaleme alınmıştır. Mezkûr rivâyetlerin yanı sıra Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak, cehennem azabından korunmak, okuyanların hayır dualarını almak, Hz. Peygamber'in ruhaniyetine tevessül etmek, sıkıntıları unutmak, faydasız geçen zamanı telafi etmek, İslâm dinine ve Müslümanlara hizmet etmek, dostların ve talebelerin ricasını yerine getirmek, hadis ilminde ve edebiyatta behresi olduğunu göstermek, âlimler

² Kettânî, *er-Risâletü'l-Mustatrafê*, çev. Yusuf ÖZBEK, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.193.

³ Ahmet Sevgi, "Molla Câmi'nin Erbaîn'i ve Türkçe Manzum Tercümeleri", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Konya, 1999, S. 6, s. 1; Âlim Yıldız, "Sirâci'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 1, s. 128.

⁴ Abdülkadir Karahan, "a.g.m.", C. 25, s. 470.

⁵ Selahattin Yıldırım, *Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları*, Dârü'l-Hadis, İstanbul, 2000. s.19.

⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Lübnan-Beyrut, 1988, c.2, s. 246, Hadis no: 2465; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, *Talebü'l-İlm*, 7, II, 270, Hadis no: 1727.

⁷ İ. Hakkı Ünal, "İslam Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Velî'nin Hadis-i Erbaîn Şerhi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 39, s. 137-140. Ünal, bu çalışmasında bu rivâyeti, hadis ilmi kıstasları bakımından uzunca tahlil etmiştir.

⁸ İbnü'l-Cevzî, *el-İlelû'l-Mütenâhiye*, Beyrut 1983, I-II, c. 1, s. 125.

arasında görölmek, ders tekrarlarında istifade edilmek, şahsî görüşlerini açıklamak, padişah veya devlet ricalinin iltifatına nail olmak, hastalıktan kurtulmak gibi sebeplerden ötürü de bu edebî türde eserler verilmiştir⁹.

Kırk hadis tercümeleri çok farklı konuları muhtevasında barındırabilmektedir. Eserlerin bir kısmı müstakıl bir konu ile ilgili telif edilmiş olmakla birlikte, farklı konuların bir arada yer aldığı tercümeler de mevcuttur. Hz. Peygamber, âli ve ashabı, Kuran'ın fazileti, İslâm'ın şartları, tasavvuf ve tarikat, uhrevî meseleler, ilim, âlim, siyaset, hukuk, cihad, içtimâî ve ahlakî hayat, bir kavim ya da şehrin fazileti, tıp, mizah, latife ve hüsn-i hat gibi mevzular bu tür eserlerin muhtevasını oluşturabilmektedir¹⁰. Kırk hadis tercümeleri, şekil bakımından incelendiğinde ise mensur, manzum ve hem mensur hem manzum olmak üzere üç farklı tarzda tertip edilmiştir. Mensur olanların bir kısmı hem tercüme hem şerh iken manzum tercümelerde genellikle tercüme bir kıt'a ile yapılır. Hadis metni bu kıtadan önce veya sonra verilir. Bunun dışında az da olsa metin ve tercümenin aynı kıtada verildiği de görölmektedir.

1. Eserin Adı ve Müellifi

İncelememize konu olan manzum kırk hadis tercümesi "*Hâzâ Kitâbü'r-Risâle*" başlığını taşıyan 54 varaklık bir eserin son faslını oluşturmaktadır. Kırk adet hadisin manzum olarak tercüme edildiği bu fasıl, "*Onuncu Fasıl Âhar Bahir Üzerine Hadislerdür*" şeklinde adlandırılmıştır.

Eserin müellifinin ismi ya da mahlası ile ilgili olarak herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak ferağ kaydında, Mustafa bin Abdullah adında bir müstensih tarafından h. 976 senesi Cemaziyelevvel ayında istinsah edildiği bilgisi yer almaktadır. Eserin muhtevasından yola çıkılarak müellif hakkında sınırlı sayıda da olsa birkaç husus tespit edilmiştir. Bu hususlardan en önemlisi müellifin eseri kaleme aldığı dönemde İstanbul'da ikamet etmekte olduğudur. Zira eserde müellif, kırk hadisin yer aldığı kısımdan önceki dokuzuncu fasılda deniz kenarında ikamet edenlerin hesapsız cennete girecekleri ile ilgili hadisi açıklarken, kendisinin iki kenarında deniz olan İstanbul'da ikamet ettiğini söylemekte ve bu nedenle Allah'a şükretmektedir:

Hamd'ü lillâh şehir-i İstanbuldayız

Ki iki kenârında bile deñiz ¹¹

⁹ Abdülkadir Karahan, *İslâmî Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 5-18; Müzahir Kılıç, "Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2001, s. 93.

¹⁰ Karahan, *İslâmî Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis*, s. 31-38.

¹¹ *Manzum Hadis Tercümesi*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 5237/1, Varak No: 46b.

Müellifin, eserin ilk dokuz faslı için ağırlıklı olarak Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın XV. yüzyılda kaleme aldığı *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eserini temel kaynak almasından¹² ve kendisinin yaşadığı yer hakkında İstanbul adını kullanmasından hareketle İstanbul'un fethinden sonra, XVI. asır ve sonrasında yaşadığını söylenilebilir.

Müellifle ilgili diğer husus ise, Sünnî inancı benimsemiş olmasıdır. Müellif, kırk hadis faslından önce yer alan dördüncü fasılda dervişlerin özellikleri hakkında bilgi verirken ehl-i sünnet ve'l-cemâat olmak Hz. Peygamber'in sünnetine itiba etmek, hem kavlen hem fiilen Sünnî olmak gibi hususiyetleri zikretmektedir:

Bil ki dervîşlük didükleri müdâm
Ma' lûm olsun kim saña imdi tamâm
Oldur ehl-i sünnet cemâ' at ola
Hem fakrına râzı her sâ' at ola
Seyyidü'l-kevneyn Rasûlu'llâh ol
Dağı tâbi' aşhâbına ola ol
Dağı Sünnî ola ol kişi kıavlen
Dağı Sünnî ola ol kimse fi' len¹³

2. Eserin Nüshaları ve Şekil Özellikleri Hakkında

İncelediğimiz kırk hadis tercümesinde kullanılan nazım şekli mesnevidir. Bilindiği üzere mesnevîler konularına göre eğitici, öğretici ve yönlendirici yanı ağır basan (dinî, tasavvufî, ahlâkî, belli alanda bilgi veren, kahramanlık teması işleyen mesnevîler), edebî değeri ağır basan ve yaşanan hayatı merkeze alan mesnevîler olmak üzere üç ana kategoriye ayrılabilir¹⁴. İncelediğimiz eser 80 beyitten müteşekkil olup eğitici, öğretici ve yönlendirici yönü ağır basan ahlâkî mesnevîler kategorisine dâhil edilebilir.

¹² Ferağ kaydının bulunduğu varakta, eserin telifinde ekseriyetle Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eserinden faydalandığına dair bir ibare bulunmaktadır. Manzumenin ilk dokuz faslı ile Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eserinin karşılaştırılması yapılmış, manzumede yer alan hadisler ile hadisleri izah ederken yer verilen olayların büyük çoğunluğunun *Envârü'l-Âşıkîn*'den alındığı tespit edilmiştir. Bkz. Yazıcıoğlu Ahmed Bican, *Envârü'l-Âşıkîn*, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2015.

¹³ *Manzum Hadis Tercümesi*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 5237/1, Varak No: 27a.

¹⁴ İsmail Ünver, "Mesnevî", *Türk Dili Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986, S. 415-416-417, s. 432-450; M.A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2013, 7. Baskı, s.80-82; Mustafa Çiçekler, "Mesnevî", *DİA*, Ankara, 2004, c. 29, s. 321; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul, 2003, s.59; Saraç, *a.g.e.*, s. 79-80; Ahmet Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikayesi Türk Edebiyatı'nda Mesnevî*, Doğu Yayınevi, İstanbul, 2014, 147-159.

Müellif, eserini aruzun “FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün” kalıbı ile kaleme almıştır.

Kim ki dünyâda harîr giydi dir ol hayr’ul-beşer

Âhiretde giymezi ol böyle bil iy şâhib-kerem

Kütüphane kataloglarında yapılan taramalar neticesinde incelemize konu olan kırk hadisin tek nüshasına ulaşılabilmektedir. Dolayısı ile başka bir nüsha ile karşılaştırılarak değerlendirme imkânı bulunamamıştır. Eser, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz. A 5237/1 demirbaş numarasına kayıtlı manzûmenin 49b-54a varakları arasında yer almaktadır. Siyah meşin bir cilt içerisinde yer alan eserin kapakları kâğıt kaplı ve harap hâldedir. Ayrıca şirazesı de dağınıktır. 195x133 - 195x90 mm. ebadında, su yolu filigranlı kâğıt üzerine, harekeli Nesihle çift sütuna 13 satırlı yazılmıştır. Eserin yapraklarında rutubet lekesi bulunmaktadır. Başlık ve hadislerde kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere sonunda yer alan ferağ kaydına göre eser, Mustafa bin Abdullah adında bir müstensih tarafından h. 976 (m. 1569) senesinin Cemazıyelevvel ayında istinsah edilmiştir. Kütüphane kayıtlarında eserin 1984 senesinde Onur Çukurkent’ten alındığı şeklinde bir ibare mevcuttur¹⁵.

Eserin başı:

ONUNCI FAŞIL ÂHAR BAĞİR ÜZERİNE ĖADİŞLERDÜR (‘as.)

İnne Hâzihi’l-ķulûbe Teşaddâ Kemâ Tuşaddi’u’l- Ėadîde Fe Ėîle Yâ Rasûla’llah Ve Mâ Cilâhâ Fe Ėâle Tilâvetü’l-Ėur’âni Ve Zikru’l-mevt

Şöyle buyurmuşdur ol Ėalb derdine dermân Ėabîb

Açılır Ėalbler demir açıldığı gibi‘ayân

Eserin sonu:

Vir bize dünyâda iyilik âĖirette hem-ķünân

Dağı bizi ateş ‘azâbından Ėurtar yâ RaĖîm

Temmet Hâzihi’l-kitâbü Bi-hamdi’llâhi Ve ‘Avnihi Ve Ėüsni Tevfîķihi

3. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri

Çalışmamıza konu olan Kırk Hadis Tercümesi’nin dikkati çeken en önemli özelliği, müellifinin eserde edebî ve sanatsal kaygılardan uzak, sade, anlaşılır ve yalın bir dil kullanmış olmasıdır. Öyle ki, daha evvel de belirtildiği üzere XVI. yüzyılda yazılmış olabileceğini tahmin ettiğimiz eserin dili,

¹⁵<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/manz%C3%BBm-had%C3%AEs-tercemesi/132787> Son Erişim Tarihi: 14.06.2017

günümüz okuyucusu tarafından bile rahatlıkla anlaşılabilir bir sadeliğe sahiptir. Dinî-didaktik bir yapı arz eden eser, çoğunluğu sade ve anlaşılır Türkçe kelimelerin yanı sıra, yazıldığı devrin ve sonrasının Müslüman Türk toplumu tarafından rahatlıkla anlaşılabilir kelimeleri ve terkipleri ihtiva etmektedir. Eserde uzun ve karmaşık söz kalıpları, anlaşılması güç tamlamalar hemen hemen hiç bulunmamaktadır. Aşağıda yer alan örnek beyitler de, bu söylediklerimizi destekler mahiyettedir.

Âdemün cisminde bir et buyurmuşdur Rasûl
Ol ki pâk oldu kamu cismi anuñ pâkdur hemân
Cîfedür dünyâ dağı diyü buyurmuşdur Rasûl
Aña her kim tâlib oldıysa olupdur ol kilâb

İnsanları dünyevî ve uhrevî konularda bilgilendirmeyi ve uyarmayı konu edinen bu eseri, nasihatnâme türü içerisinde de değerlendirebiliriz. Nasihatnâme türü eserlerin genel özelliği; muhatabını bilgilendirirken, yazıldığı dönemin toplumu tarafından rahatlıkla anlaşılabilir, edebî kaygıların ikinci planda kaldığı ve anlatılmak istenen en sade ve yalın şekilde ifade edilecek söz ve söz kalıplarının kullanıldığı eserler olmalarıdır¹⁶. Bu zaviyeden bakıldığında incelediğimiz eser de edebî kaygılardan uzak üslûbu, yalın söz ve söz gruplarının yoğunluğu, en mühimi de ibadet ve muamelatla ilgili olarak Müslüman Türklere yapılan tavsiyeleri barındırması hasebiyle nasihatnâme türüne önemli bir örnek teşkil etmektedir.

4. Eserin Muhteva İncelemesi

Daha önce de belirtildiği üzere, incelememize konu olan kırk hadisin de yer aldığı 54 varaktan müteşekkil manzume 10 fasıldan ibarettir. Müellif, fasılların her birini farklı şekilde adlandırmıştır. Bu adlandırmalar şu şekildedir:

- Faşl-ı Evvel ‘ Âlem Kaçdur Mağlûk Olan Evvel Nedür Anı Beyân İder

- Faşl-ı Şânî Evkat-ı Hamsenüñ Şevâbından ve Riyâ ve Naşuh Tevbesi Nedür Anı Beyân İder

-Faşl-ı Şâliş Günâh-ı Kebâyiri Dağı Günâh-ı Şağâyiri Beyân İder

- Faşl-ı Râbi‘ Peyğamberün Naşîhatinden ve Fakirlik Fazîletinden ve Ba‘ zı Ahvâlden Beyân İder

- Faşl-ı Hâmis Zikru’ llâhuñ Fazîletinden Dağı Qur’ânüñ ve Şalavâtuñ Fazîletinden Beyân İder

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. İskender Pala, “Nasihatnâme”, *DİA*, Ankara, 2006, C. 32, s. 408-409.

- Altıncı faslın ilk kısmının eksik olmasından dolayı müellif tarafından nasıl adlandırıldığı bilinmemektedir.

- Faşl-ı Sâbi‘ Cenneti Beyân İder ‘Ale’l-İhtîşâr

- El- Faşlu’s-Şâmin Fî Beyân-ı Cehennem ‘Ale’l-İcmâl

- Tırtızıncı Faşıl Kıyâmet Günü Ne Olısar Dahı Şırât Köprüsin ve Havzı Beyân İder ‘Ale’l-İcmâl

ONUNCU FAŞIL ÂḤAR BAḤİR ÜZERİNE ḤADİŞLERDÜR

Eserin onuncu ve son bölümü çeşitli konularla ilgili olarak seçilmiş kırk hadisten müteşekkildir. Bu bölümde yer alan hadislerden 30 tanesi Buhârî, Müslîm, Tirmizî, Ebû Dâvûd gibi muhaddislerin eserlerinde yer alan hadislerdir. 5 hadis Aclûnî’nin Keşfü’l-Hafâ adlı eserinde mevcuttur. 5 tane hadis ise hadis kaynaklarında tespit edilememiştir. Görüldüğü üzere eser, çoğunluğu sahih hadis kaynaklarında yer alan hadisler seçilmek suretiyle tertip edilmiştir. Müellif, bu bölümü “Onuncı Fasıl Âḥar Baḥir Üzerine Óadiâlerdür” şeklinde adlandırmıştır. İlk dokuz fasıl Ahmed Bîcan’ın Envâru’l-Âşıkîn isimli eserinden hareketle telif edilmiş olmakla beraber, onuncu fasıl müellifin kendi kaleminden çıkmış müstakil manzum bir hadis tercümesidir. Klâsik hadis tercümesi geleneğine uygun olarak hadislerin öncelikle Arapça metinlerine yer verilmiş, akabinde her bir hadis iki beyit ile açıklanmıştır. Müellif, hadisleri nazma çekerken ilk beyitte Arapça hadisin Türkçe anlamını vermeye gayret göstermiş, ikinci beyitte ise ilgili hususta okuyucuya nasihatte bulunmuştur. Eserde yer alan kırk hadisler belli bir konuda olmayıp bir Müslümanın günlük hayatta karşılaşılabileceği ibadet ve muamelat ile ilgili çeşitli hususları ihtiva etmektedir. Bunlardan bir kısmı Müslümanların bireysel yaşamlarında dikkat etmesi gereken birtakım hususlarda nakledilen hadisler olmakla birlikte, sosyal yaşamlarında da büyük önem arz eden konularla ilgili hadislere de yer verilmiştir. Bireysel yaşamla ilgili olarak namaz kılmak, Kur’an okumak, ilim öğrenmek, kibir, kalp temizliği, nefse muhalefet etmek, gaflet, iyi niyet, ipek elbise giymek, dünyanın fani olması gibi hususlar ele alınmıştır. Müslümanların sosyal yaşamı ile ilgili olarak ise alışverişte hile yapmamak, insanlara faydalı olmak, mahlûkata merhametli davranmak, mazlûmun duasından sakınmak, Allah’ın sevdiklerini sevmek, kardeşlik hukuku, kafirlere benzememek, cemaatle namaz hususlarındaki hadisler zikredilmiştir. Bunların dışında resim yapmak, münafığın alametleri, evde köpek beslemek, kabir ehlinden yardım talebinde bulunmak, ölen yakının arkasından ağlamak hakkında rivayet edilen hadislere de yer verildiği görülmektedir.

MANZUM KIRK HADİS TERCÜMESİ’NİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

ONUNCU FAŞIL ÂḤḤAR BAḤİR ÜZERİNE ḤADİŞLERDÜR

İnne Ḥazīhi’l-kulūbe Teṣaddā Kemā Tuṣaddi’u’l-ḥadīde Fe Ḳīle Yā
Rasūla’llāh Ve Mā Cilāhā Fe Ḳāle Tilāvetü’l-Ḳur’ānī Ve Zikru’l-mevt¹⁷

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

Şöyle buyurmuşdur ol ḳalb derdine dermān ṭabīb

Açılur ḳalbler demir açıldığı gibi’ ayān

Eyitdiler yā Rasūla’llāh ḳalbi açan nedür

Didi Ḳur’ānı tilāvet mevti añmaḳdur her ān

İnne Fī Cesedi’bn-i Ādem Lemudḡatün İzā Şalaḡat e’l-cesedü
Küllühü Ve İzā Fesedet Fesede’l-cesede Küllühü Elā Ve Hiye Ḳalbuhū¹⁸

Ādemün cisminde bir et buyurmuşdur Rasūl

Ol ki pāk oldu ḳamu cismi anuñ pāḳdur hemān

Şöyle kim pāk olmaya murdār olur cümle cisim

Ḳalbdür ol buyurdılar pāk ideḡor sen de her ān

Sellimū ‘Ale’l-yehūdī Ve’n-naṣārā Ve Lā Tüsellimū ‘Ale’l-yehūdī
Min ümmetī¹⁹ Ve Ḳīle Yā Rasūla’llāh Me’l-yehūdū Fī Ümmetike Ḳāle
Yestemi’üne’l-ezāne Ve’l-iḳāmete Ve Lā Yaḡdurüne’l-cemā’ ate²⁰ Şadaḳa

Viriñüz Yehūd Naṣārā üzerine selām

Yahūdī ümmetim üzre virmeñ dir Faḡr-i cihān

Didiler Yahūdī ümmetün kimdür didi Rasūl

Cemā’ ate gelmeye işidür iḳāme ezān

¹⁷ “Şüphesiz kalpler de demirlerin paslandığı gibi paslanır. Cilası ise Kur’an okumak ve ölümü anmaktır.” Kaynaklarda böyle bir hadis tespit edilememiştir.

¹⁸ “İnsan vücudunda bir et parçası vardır o düzelirse bütün vücut düzelir, o bozuk olduğunda bütün vücut ifsat olur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir.” Buhârî, *İman*, 39.

¹⁹ Metinde “mine’l-ümme^{ti}” şeklinde yanlış yazım mevcuttur.

²⁰ “Yahūdī ve Hristiyanlara selām veriniz. Ama ümmetimin yahūdilerine selām vermeyiniz.” Dediler ki: ‘Onlar kimdir ey Allah’ın Rasūlü?’ Buyurdu ki: “Ezanı ve ikameti duyup da cemaate gitmeyenlerdir.” Aclūnī, *Keṣfū’l-Hafā*, c. 1, s. 520.

Ra'eytü Mektûben Fî Bâbi'l-cenneti Men Hâlefe Hüve Fî'l-cenneti
Me'vâhü Ve Men Eţâ' a Hüve Fî'n-nâri Me'vâhü²¹ Şadağa Rasûlu'llâh
Didi Mi' râc gicesinde Fahr-i ' âlem Muşţafa
Görmüşem Cennet kapusunda yazılmışdur revân
Şol ki muhâlif hevâsına yiri Cennet iken
Ol ki hevâsına uydı yeri nâr olur hemân
Kâle (' as.) Kün Fî'd-dünyâ Keenneke Ğarîbün Ev ' Âbiru Sebîlin Ve
' Udde Nefseke Mîn Aşhâbi'l-ķubûr²² Nuķile Mine'l-Meşâriķ
Siz ğarîb gibi oluñ dâyim bu dünyâda ' ayân
Ya geçici yolcu gibi oluñuz kılmañ karar
Dağı aşhâb-ı ķubûrdan nefsüñüz eyleñ hisâb
Böyle buyurdı Rasûl naşihatinde bil iy yâr
' Alâmetü'l-münâfiķi Şelâşün İzâ Tekelleme Kezibe Ve İze'tümine
Hâne Ve İzâ Va'ade Aħlefe²³ Mine'l-Meşâriķ
Üç ' alâmet var münâfiķda dimişdür ol Ğabîb
Biri bu ki kizb ider söylese idi bî-gümân
Biri dağı ol ki emîn olsa hıyânet ide
Durmaya ' ahdine hergiz budur üçünci ' ayân
Kâle ' Aleyhi's-selâm Lâ Yedħulu'l-melâ'iketü Beyten Fîhi Kelbün
Ve Şûratün²⁴ Şadağa
Kağrı evde kim ola şûretle kelb didi Rasûl
Melâ'ike ol eve hîç girmez bilsünler hemân
Nefs kilâbından şaķın kim ol ulu putdur saña
Kılbûñ evini dem-â-dem pāk idegör her zamân
Kâle ' Aleyhi's-selâm Küllü Muşavvirin Fî'n-nâri²⁵ Şadağa Rasûl

²¹ "Cennetin kapısında yazılmış olduğunu gördüm ki kim nefsine muhalif olursa yeri cennettir, kim de nefsine uyarsa yeri cehennemdir." Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanmamıştır.

²² "Dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol ve kendini kabir ehlinde say." Buhârî, *Rikak*, 2.

²³ "Münâfiğin alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, ona güvenildiği zaman hıyanet eder ve söz verdiği zaman yerine getirmez." Buhârî, *İman*, 24.

²⁴ "İçinde köpek ve resim olan eve melekler girmez." Buhârî, *Bed'il-Halk*, 27.

²⁵ "Bütün ressamlar cehennemdedir." Müslîm, *Libas*, 99.

Kim ki muşavvir ola şüret düze didi Nebî
‘Ākıbet düzdügi şüret aña ateşdür müdām
Āhiretde dağı andan her biri cān isteye
Key şağın taşvîr düzmek Hakk’a yaraşur tamām
‘Aleyhi’s-selām Men Lebise’l-ḥarīra fi’d-dünyā Lem Yelbishu Fi’l-
āhirati²⁶ Şadağa

Kim ki dünyāda ḥarīr giydi dir ol Ḥayr’ul-beşer
Āhiretde giymezi ol böyle bil iy şāhib-kerem
Sözini kim tutdı buldı ol şırātu’l-mustaḫīm
Anuñla ḥūrıla ḡilmān ola uçmağda maḥrem
Ḳāle Rasūlu’llāh ed-Dünyā Cīfetün Ṭālibuhā Kilābün²⁷
Cīfedür dünyā dağı diyü buyurmuşdur Rasūl
Aña her kim ṭālib oldıysa olupdur ol kilāb
Bu söz onlar içündür dīnin bu dünyāya şatar
‘Ākıbet anlar çekerler nāruñ içinde ‘azāb
Ḳāle Şalla’llāhu ‘Aleyhi Ve Sellem ed-Dünyā Sicnū’l-mü’mini ve
Cennetü’l-kāfiri²⁸

Mü’minün zindānı dünyādur buyurmuşdur Rasūl
Nitekim kāfire dünyā cennet oldı bî-gümān
Ġam yime el virmediyse sen de bu dünyā için
Çünkü bunuñ devleti bir ān ola ancak hemān
el-Mü’minüne Lā Yemūtüne Bel Yünkalüne Min Dāri’l-fenā’i İlä
Dāri’l-beḳā’i²⁹

Mü’minler ölmezler hergiz didi Sulṭān-ı enbiyā
Bil ki geçdiler fenādan buldılar dār-ı beḳā
Āhiret yarağını gör saña sen gerek ise

²⁶ “Dünyada ipek giyen onu ahirette asla giyemez.” Müslim, *Libas*, 2.

²⁷ “Dünya bir cıfedir, onun talipleri ise köpeklerdir.” Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā*, c. 1, s. 492.

²⁸ “Dünya müminin zindanı, kāfirin cennetidir.” Müslim, *Zühd*, 1.

²⁹ “Müminler ölmezler onlar fani muvakkat olan dünya evinden baki ve ebedi olan ahiret evine göç ederler.” Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

Yohsa şöıra peşimānlık fāyide kılmaz saña
Ve Kāle (‘as.) Lev ‘Alimtüm Mā A‘lemu Le-ḡaḡiktüm Kālilen Ve
Le-bekeytüm Keşīran³⁰
Şöyle kim ben bildüğüm siz bilseñüz didi Rasūl
Az gülüp çok ağlamak eyledüñüz siz her zamān
İmdi ġāfil yürüme dünyāda gülme sen müdām
Dāyimā ağla ki andan gülesiniz iy cüvān
Kāle (‘as.) Men Yüridu’llāhu Bihi Ḥayran Yufekḡihu Fi’d-dīn³¹
Ḥayır virmek dilese Ḥaḡ kimseye didi Ḥabīb
Evvelā ‘ilm içre anı ‘ālim ü dānā ider
Kendü sevdāsına Allāh kıya ol ṭā‘at idüp
Şöıra anuñ yirini Ḥaḡ cennet-i me’vā ider
Ve Kāle (‘as.) Ḥayru’n-nāsi Men Yenfe‘u’n-nāse³²
Nāsuñ ḡayırlısı oldur kim buyurmuşdur Rasūl
Nāsa nāfi‘ ola her-bār olmaya anda ziyān
Bu ḡadişle ‘āmil ol var ‘āḡil (ü) dānā iken
Olasın sevgüli Ḥaḡḡuñ olma ġafletde bir ān
Ve Kāle (‘as.) Şerrü’n-nāsi Men Yeḡurru’n-nāse³³ Şadaḡa
Faḡr-i ‘ālem didi nāsuñ yaramazıdur müdām
Şol kişi kim nāsa zararı doḡunur iy gedā
İmdi şaḡın nāsı incitdūñ ise sen tevbe kııl
Ola kim şuçuñ ḡabūl eyleye senūñ de Ḥudā
Kāle (‘as.) İrḡamū Men Fi’l-arḡi Yerḡameküm Men Fi’s-semā’i³⁴
Yirde ġarīb olana raḡm eyleñüz didi Rasūl
Tā ki gök ehli size raḡm eyleyeler dāyimā
Ya‘ni tesbīḡ ide melā’ike şefḡatlü kııla

³⁰ “Benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlarsınız.” Tirmizî, *Zühd*, 9.

³¹ “Allah kimin için hayır murad ederse onu dinde fakih kılar.” Buhârî, *İlm*, 13.

³² “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olanıdır.” Buhârî, *Meḡâzî*, 35.

³³ “İnsanların en şerlisi insanlara zararı dokunanıdır.” Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

³⁴ “Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin Tirmizî, *Birr*, 16.

Vireler şevâbını oña kabûl ide Hudâ
Kâle Rasûlu'llâh Şalla'llâhu 'Aleyhi Men Lem Yerham Lem
Yurham³⁵ Şadağa
Halkı esirge seni Hağ rahm ide dir ol Nebî
Kim ki şefkatlü ola esirgeyici Hağğdur oña
Şol kim esirgemeye Hağ kullarını zulm ide
Ol muğarrerdür ki rahmet itmeye Allâh aña
Kâle ('as.) İtteki Min Du'âi'l-mazlûmi Veleş Kâne Kâfıran Şahha³⁶
Fahır-i 'âlem didi qorq mazlûm du'âsından tamâm
Şöyle kim kâfir de ise eyleme hergiz izâ
İmdi şağın kimseyi incidme hiç nâ-hağ yere
Zîra mazlûm hağğını zâlimden alur ol Hudâ
Kâle 'Aleyhi's-selâm el-Hubbu Li'llâh Ve'l-buğdu Li'llâh³⁷ Şadağa
Hağğ için sev Hağğ için buğz eyle buyurdi Rasûl
Anları kim sevesin ya buğz idesin iy hümâm
Ya'ni sevdüğün senün hiç ğarağ için olmaya
Dağı buğz itdüğüne hiç ğarağ olmaya müdâm
Kâle ('as.) el-Müslimü Ehu'l-müslimi³⁸ Şadağa Rasûl
Müslim olan Müslimün birâderi didi Nebî
Zîrâ mü'min qarındaşuñdur kamu dinde 'ayân
Ne ki kendüne şanursañ öyle şan mü'minlere
Sen de Hağğkuñ olasın sevgülü kulu bî-gümân
Kâle ('as.) Men Kâne Fî Hâceti Ahîhi Kâna'llâhu (fî) Hâcetihi³⁹
Kim ki bürâzeri hâcetinde bulunsa müdâm
Allâh anuñ hâcetinde bulına didi Rasûl

³⁵ "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." Buhârî, *Edeb*, 18.

³⁶ "Kâfir dahi olsa, mazlumun duasından sakınınız." Buhârî, *Zekât*, 1.

³⁷ "Allah için sev, Allah için buğz et." Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 3.

³⁸ "Müslüman, Müslümanın kardeşidir." Buhârî, *Mezâlim*, 3.

³⁹ "Kim müslüman kardeşinin bir sıkıntısını giderirse, Allah Teâlâ o kimsenin sıkıntılarından birini giderir." Buhârî, *Mezâlim*, 3.

İmdi hâcetinde bulun herkesün kâdir iseñ
Tâ ki Allâh hâcetün senün her dem ide kabûl
Kâle Rasûlu'llâh Şalla'llâhu 'Aleyhi Ve Sellem İnne'l-‘ayne
Hakḥun⁴⁰ Şadaḥa
Korḥ yavuz göz çünki ḥaḥdur böyle buyurdi Ḥabîb
Her neye kim baksa yavuz göz oña ider eşer
Zeyn idüp gösterme kendüni hemân kimseye
Tâ yavuz gözden saña irişmeye hergiz zarar
Kâle'n-Nebiyü 'Aleyhi('s-selâm) Men Teşebbehe Bi-ḥavmin
Fehüve Minhüm⁴¹ Şadaḥa
Kim ki kendin beñzede bir ḥavme buyurdi Rasûl
Ol kişi onlardan olur böyle bilsünler hemân
Key şaḥın başuña alma kāfirün kisvetini
Tâ ki kāfir olmayasın olma ġāfil her zamân
Kâle Rasûlu'llâh Şalla'llâhu Lâ Yedḥulu'l-cennete Kânet⁴²
Şol ki mü'minler içinde dāyimâ söz taşıya
Cennete girmez deyü buyurdi ol şems-i cihân
Ya' ni dimekdür ki ġammāz ola nemmām ola ol
İşi fitne ola aña olmaya cennet mekân
Kâle'n-nebiyyü ('as.) Lâ Yedḥulu'l-cennete Kâti' u raḥmin⁴³
Kim ki ḥaṭ' -ı raḥm ide girmez muḥarrer cennete
Raḥm idüp ümmete dir Peyğamber-i âḥir zamân
Ya' ni her kim aḥrabâsın şıla kılmaz terk idüp
Raḥmet itmeye oña Ḥaḥ şöyle bileler 'ayân
Lâ Yedḥulu'n-nâra Men Kâne Fî Ḳalbihi Mişḳâle Ḥabbetin Mine'l-
imân⁴⁴ Nuḳile mine'-İḥyâ

⁴⁰ “Şüphesiz nazar haktır.” Müslîm, *Selâm*, 42.

⁴¹ “Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır.” Ebû Dâvûd, *Libas*, 4.

⁴² “Söz taşıyan cennete giremez.” Buhârî, *Edeb*, 50.

⁴³ “Akrabalık bağlarını kesip koparan kimse Cennete giremez.” Buhârî, *Edeb*, 11.

⁴⁴ “Kalbinde zerre kadar iman bulunan kimse cehenneme girmez.” Müslîm, *İman*, 147.

Nâra girmez bu muḳarrerdür didi ol dîni pâk
Her kimüñ ḳalbinde mişḳâl zerre îmândan ola
Ḳoma tevâzu‘ eyle hem ḥayrı sen ‘âḳil iseñ
Dâyimâ esirge anları ki miskînden ola
Ve Ḳâle (‘as.) Ve Lâ Yedḥulu’l-cennete Men Kâne Fî Ḳalbihi
Mişḳâle Ḥabbetin Min Ḥardelin Min Ḳibrin⁴⁵ mine’l-İḥyâ
Cennete girmez diyü buyurdı Sultân-ı Enbiyâ
Her kimüñ ḳalbinde mişḳâl zerre kibr ola tamâm
İmdi kibirden şaḳın varise ḳalbüñden çıkar
Şâfi eyle kendüni pek görme kimseden müdâm
Ḳâle Ene Mina’llâhi Ve’l-enbiyâ’u Minnî Ve’l-‘arşu Minnî Ve’l-
Kürsiyyü Minnî⁴⁶
Ben Ḥudâ nûrundanım buyurdı Ḥabîb-i Ḥudâ
Enbiyâ benden daḥı hem ‘arş (u) kürsi bî-gümân
Ya‘ ni evvel rûḥuma Allâh tecellî eyledi
Şoñra ol nûrdan yaratdı ne ki var gizlü ‘ayân
Lî Ma‘a’llâhi Vaḳtün Lâ Yese‘û Fîhi Melekün Muḳarrabün Ve Lâ
Nebiyye Mürselün⁴⁷
Ḥaḳḳıla benümle vardur bir zamân didi Rasûl
Şıḡmaz onda ne melek-i muḳarreb ne mürsel nebi
Bu sözi dimezdi ‘aled’devâm iy yüzi aḳ
Ḥalvetinde söyleridi böyle añla ol Nebî
Ḳâle (‘as.) İtteḳû Firâsete’l-mü’mini Li-enneḥü Yenḡuru Bi-nûri’llâhi
Te‘âlâ⁴⁸ Nuḳile Mine’l-Müslim Buḥârî
Mü’minün ferâsetinden ḳorḳuñuz didi Rasûl
Zîrâ Ḥaḳ nûriyle nazar eyler anlar her zamân

⁴⁵ “Ḳalbinde hardal tanesi kadar kibir olan kimse cennete giremez.” Müslim, *İman*, 147.

⁴⁶ “Ben Allah’tanım. Peygamberler bendendir. Arş bendendir. Kürsi bendendir.” Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

⁴⁷ “Benim Allah Teâlâ ile beraber olduğum öyle bir vakit vardır ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek ne de bir mürsel nebi sığar.” Aclûni, *Keşfü’l-Hafâ*, c. 2, s. 173-174.

⁴⁸ “Müminin ferasetinden sakınınız. Zira o Allah’ın nuruyla bakar.” Tirmizî, *Tefsir*, 15.

Mü'min ol îmân getüre Hakk'a kemâl-i şıdķile
Cennet-i a' lâ ola tâ ki saña her dem mekân
Kâle ('as.) Yuşşerü'n-näsü Yevme'l-kıyâmeti 'Alâ Niyyâtihim⁴⁹
Haşr olur niyyetleri üzre bu nâs didi Rasûl
Şol kıyâmet günü kim kopsa gerekdür bî-gümân
İmdi niyyetiñi hayrile tamâm eyle tamâm
Olmaya şer niyyetüñ kim bulmayasın sen ziyân
Kâle'n-nebiyyü ('as.) es-Şalâtü 'Îmâdü'd-dîn⁵⁰ Nuķile Mine'l-İhyâ
Namaz dînüñ diregidür didi ol şâhib-kerem
Kılagör vaķtiyle efđal ola a' mâlûñ senüñ
Dağı melekler şevâbı hem yazılır bî-gümân
Şöyle kim beş vaķti dürüst eger kılursañ senüñ
Kâle ('as.) İzâ Tehayyertüm Fi'l-umûri Fe'sta'înü Min Ehli'l-
kubûr⁵¹
Bir umûrda hayret alsa sizi aña her zamân
Maķbere ehinden isteñ yardım idüñ du' â
Tâ ki kabul eyleye dilegüñüz Perverdi-gâr
Ümmetin esirgeyüp buyurmuşıdı Muştafa
Kâle'n-nebiyyü 'Aleyhi's-selâm en-Nefsü Hiye Şanemü'l-ekber⁵²
Nefs ulu putdur dir ol Hâbîb-i Rabbü'l-'âlemîn
Kendüñi andan şaķın kim kılmason seni helâk
Şöyle kim sen viresin her ne ki isterse müdâm
'Âķıbet yoldan çıkarur ol ider seni helâk
Men Ceme'a'l-mâle Bi'l-hayli Habbeten Habbeten Yuhliku'llâhu
Te'âlâ Kubbeten Kubbeten⁵³

⁴⁹ "Kıyamet günü insanlar niyetleri üzere haşrolunurlar." Ebû Dâvûd, *Cihad*, 87

⁵⁰ "Namaz dinin direğidir." Buhârî, *İman*, 2; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 2, s. 31.

⁵¹ "İşlerinizde şaşkınlığa düştüğünüz zaman kabir ehlerinden yardım isteyiniz Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 1, s. 85.

⁵² "Nefs en büyük puttur." Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

⁵³ "Allah hile ile mal biriktirenin malını helak eder." Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

Hîle idüp hâbbe hâbbe cem‘ iden mâldan kişi
Kubbe kubbe Hakk helâk eyler dir Habîb-i Hudâ
Hîle ile cem‘ olan mâl nice dünyâda helâk
Ancılayın cem‘ iden her zarar ‘uqbâda bula
Kâle Rasûlu’llâh (‘as.) İnnel-meyyite Le-‘uzzibe Li-bukâ’i Ehlihi⁵⁴
Meyyit ‘azâb oluna deyu buyurmuşdır Rasûl
Ol zamân kim anuñ-içün ağlaya ehli müdâm
İmdi ağlama ziyâde meyyit üstinde her ân
Râzı ol Hakk emrine ne ki gelürse iy hümâm
Kâle’n-Nebiyü Şalla’llâhu ‘Aleyhi Ve Sellem ed-Dînü Fi’n-
naşîhati⁵⁵
Dîn naşîhatde dir ol Rasûl-i Rabbü’l-‘âlemîn
Hak sözi diñle qabul eyle tutagör dâyimâ
Kim naşîhat diñleyüp dînüñ qavî ola senüñ
Hem saña rahmet nazarı ile nazâr ide Hudâ
Lâ Uşşî şenâ’e ‘Aleyke Kemâ Eşneyte ‘Alâ Nefsike⁵⁶
Lâ uşşî didi münâcâtında ol hayru’l-enâm
Ya‘ ni ben saña şenâ idemedüm yâ Rabbenâ
Kendü nefsüñ üzerine şenâ itdügün gibi
Hakka nisbet bu ‘acz makâmıdur dostum aña
Rabbenâ Âtinâ Fi’d-dünyâ Haseneten Ve Fi’l-âhireti Haseneten Ve
Kınâ ‘Azâbe’n-nâr⁵⁷
Yâ İlâhî saña hamd ü ‘aczimüz bildüñ hemân
Hamdümüz hep bir nefes şükri degüldür yâ Kerîm
Vir bize dünyâda iyilik âhirette hem-çünân

⁵⁴ “Ölü, ailesinin ağlaması sebebiyle kabirde azaba duçar olur.” Buhârî, *Cenâiz*, 33.

⁵⁵ “Din nasihatıdır.” Buhârî, *İman*, 42.

⁵⁶ “Sana hakkıyla senâ (övgü) etmem mümkün değildir; ancak sen kendini hakkıyla bildiğin için, kendi kendine senâ edersin.” Müslîm, *Salât*, 222.

⁵⁷ “Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.” Müslîm, *Zikr*, 26; Ebû Dâvûd, *Salât*, 381.

Dağı bizi ateş ‘azābından kurtar yâ Raḥīm

Temmet Hāzihi'l-kitābū Bi-hamdi'llāhi Ve ‘Avnihi Ve Ḥüsni
Tevfīkihi

SONUÇ

Türk-İslâm edebiyatı sahasında Hz. Muhammed'in hadislerinin tercümesi şeklinde çok sayıda mensur ya da manzum eser kaleme alınmış, ekseriyetle edebî ve sanatsal kaygılardan uzak bulunan bu eserler vasıtası ile Müslüman Türklerin ibadet ve muamelata dair yaşantılarına katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Hz. Peygamber'in nasihatlerinin duyurulması, farzların ve Hz. Peygamber'in sünnet-i seniyyesinin öğretilmesi, Müslüman Türk halkının bireysel ve sosyal yaşamında yapması gerekenler hakkında bilgilendirilmesi ve irfanî bilginin toplum nezdinde yaygınlaştırılması maksadıyla kaleme alınan manzum kırk hadis tercümelerinden birisi de incelememize konu olan eserdir. Manzum hadis tercümesi türündeki eserlerin en fazla telif edildiği XVI. yüzyıla ait olduğunu düşündüğümüz eser, hacim itibari ile küçük, ancak ihtiva ettiği hadislerin verdiği mesajlar itibari ile Müslümanlar için önemli bir çalışmadır. Eser, edebî ve sanatsal kaygılardan tamamen uzak, Müslüman Türklere manevî yaşantılarında faydalı olacak hususlarda nasihat vermeyi amaçlamış olup Türk-İslâm edebiyatı içerisinde önemli edebî türlerden olan kırk hadis türüne katkı sağlamıştır. Eserde yer alan hadisler Osmanlı toplumunun dünya ve ahiret hayatına bakışı ile bireysel hayatlarında ve kişilerarası ilişkilerinde önem verdikleri hususlar hakkında da ipucu vererek Osmanlı toplumunun inanç dünyası ve zihniyetini ortaya koyması bakımından da dikkate değer bir görünüm arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- ACLÛNÎ, *Keşfü'l-Hafâ*, Lübnan-Beyrut, 1988, C. 1-2.
BUHÂRÎ Muhammed bin İsmail, *Sahih-i Buhârî*, Mektebetü'l-İslâmiyye, Kahire, 1979, C. 1-8.
ÇİÇEKLER Mustafa, “Mesnevî”, *DİA*, Ankara, 2004, C. 29, s. 320-322.
EBÛ DÂVÛD Süleyman bin Eş'as bin İshak el-Ezdî es-Sicistânî, *Sünen-u Ebî Dâvûd*, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997, C. 1-5.
İBNÜ'L-CEVZÎ, *el-İlelû'l-Mütenâhiye*, Beyrut 1983, C. 1-2.
İPEKTEN Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul, 2003.
KARAHAN Abdülkadir, *İslâmî Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

- KARAHAN Abdülkadir, “Kırk Hadis”, *DİA*, Ankara, 2002, C. 25, s. 470-473.
- KARTAL Ahmet, *Doğu’nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatı’nda Mesnevî*, Doğu Yayınevi, İstanbul, 2014.
- KETTÂNÎ, *er-Risâletü’l-Mustatrafe*, çev. Yusuf ÖZBEK, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- KILIÇ Müzahir, “Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2001, s. 93-103.
- MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyn Müslim bin el-Haccâc, *Câmiu’s-Sahîh*, Dâru İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, Kahire, 1955, C. 1-5.
- PALA İskender, “Nasihatnâme”, *DİA*, Ankara, 2006, C. 32, s. 408-409.
- SARAÇ M.A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2013.
- SEVGİ Ahmet, “Molla Câmi’nin Erbaîn’i ve Türkçe Manzum Tercümeleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, 1999, S. 6, s. 1-145.
- TİRMİZÎ Muhammed bin İsa, *Sünen-i Tirmizî*, Mektebetü’l-İslâmiyye, Kahire, 1938, C. 1-5.
- ÜNAL İ. Hakkı, “İslam Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Velî’nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 39, s. 137-146.
- ÜNVER İsmail, “Mesnevî”, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı II (Dîvan Şiiri)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986, S. 415-416-417, s. 430-563.
- YAZICIOĞLU Ahmed Bîcan, *Envârü’l-Âşıkîn*, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2015.
- YILDIRIM Selahattin, *Osmanlı’da Kırk Hadis Çalışmaları*, Dârü’l-Hadis, İstanbul, 2000.
- YILDIZ Âlim, “Sirâci’nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 1, s. 127-150.
- Manzum Hadis Tercümesi*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 5237/1, Varak No: 1-54.
- <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/manz%C3%BBm-had%C3%A4s-tercemesi/132787> Son Erişim Tarihi: 14.06.2017